

IV.A.71.

AMIKOR AZ ORSZÁGOT VÉDENI KELLETT...- TATÁROK 1.**4. GYŰJTEMÉNY****MONDÁK****TESTHALOM**

Amikor a muhi csata elveszett, Béla király és vezérei előbb Tiszapalkonya felé menekültek, de Bélahalmon megállottak, és tanácsot ültek. Néhányan azt javasolták, hogy a Tiszán át Erdélybe kellene menekülni. De épp ekkor hírt hoztak, hogy a tatárok már odaát vannak.

Mit volt mit tenni, nekiindultak a Bükknek.

De most aztán ugyan merre tartanak, hova forduljanak abban a rengetegben? A király katonái közül egy cigánylegény mindjárt vállalkozott, hogy ő átvezeti a csapatot az erdőn, anélkül, hogy a tatárokkal találkoznának. Amint mennek, mendegélnek azon a dombháton, melyet a nemesbükki határban ma is Bélahalmának hívnak, a cigányt valahonnan egy nyíl lábszáron találta. Fáradt volt a nyíl, hát inkább ijedtében kiáltott fel a cigány. De a király csak a kiáltást hallotta, ezért előre lovagolt, s azt kérdezte:

- Fáj-e szolgám?

- Fáj, fáj uram-királyom, de kijussunk innen, mindjárt nem fog fájni – felelte a cigány.

- Na hát, hogy még addig se fájjon – mondja a király –, mostantól nemes ember vagy. Fáy legyen a neved és tied lesz az a föld, ameddig majd az erdő szélétől a szemmeddel látsz.

Lassan kiértek az erdőből azon az úton, melyet ma is Béla útjának neveznek a Bükkben. S mikor már Járdánházához közeledtek, letelepedtek egy tisztáson, ma is úgy hívják ezt, hogy Királyszállása. Azután már nyitva volt előttük az út: a király megmenekült. De akiket a tatárok elfogtak, azok közül egy sem maradt életben. Összeterelték őket Nemesbükki határában, s a Bárdosparton sorban lefejezték az összes foglyot. A rengeteg holttestet egy nagy gödörbe hányták, aztán sok-sok földet raktak rájuk. A gödör helyén hatalmas, nagy domb nőtt, ezt ma is úgy hívják, hogy Testhalom.

BÉLKŐ

A vesztett csata után IV. Béla az erdőbe futott, nyomában a tatárral. Futott, futott a király, és egy rétre ért. Addigra a tatárok elmaradtak.

Nagyon szomjas volt a király, és nem volt senki, aki vizet tudott volna adni neki. A király elalélt már a szomjúságtól, hű emberei pedig szomorúan nézték, sajnálták nagyon, de nem tudtak rajta segíteni. Egyszer csak megjelent az egyik vitéz, tele iszák vízzel a kezében. Megitatta a királyt, aki csodálkozott, és kérdezte a legényt, hogy honnan szerezte a vizet. Az elmondta, hogy talált egy sziklát, amiből víz csordogált, abból a vízből hozott a királynak. A vitézt Bélnek hívták, a király pedig azt a területet ott helyben neki ajándékozta, így lett a neve Bélkő.

GALAMBOSKŐ

Kicsiny kísérettel, néhány hű lovassal menekült Béla király a tatárok elől. Fekete paripája fehér volt a habtól, de egyre csak sarkantyúzta, mert nyomában ott vágattak a tatár lovasok. Végre egy rengeteg erdőségben egéruvat vett a kis csapat, a tatárok nem követték, mert azt gondolták, bizonyosan ott pusztulnak a vad rengetegben. Hiszen jól sejtették a tatárok, mert abban az erdőségben nem volt sehol tanya, sem egy kunyhó, de még patak sem csordogált. A király erősen megéhezett, meg is szomjazott, de nem volt, aki egy falás ételt, egy csepp italt adott volna neki. Eleget búslakodtak, szomorkodtak ezen a kísérrők, de mit tehettek? Nekik sem volt semmijük.

Ahogy ezen szomorkodtak, egyszerre szárnyzuhogást hallottak: egy csapat galamb szállt el a fejük felett. Körülnéznek a vitézek: ugyan merre szállnak a galambok? A galambok a közeli sziklára szállottak, annak oldalában volt a fészük. A vitézek mindjárt leugrottak a lovukról, felmásztak a sziklára, és kezdték szedni a galambtojást. Futottak a vitézek a királyhoz, és mondták szíves kínálással: – Fogyaszsa felséged!

A király éhét-szomját elverte galambtojással, s a királyi lakoma emlékére azt a helyet ma is Galamboskőnek hívják.

A LES-HEGY

Amikor a tatárok a Székelyföldet előzönlötték, mindenütt kigyúltak az őrtüzek, mindenütt megszólaltak a harangok: – Itt a veszedelem, jön a tatár!

Megszólalt a harang Máréfalván is, és a bíró mindjárt riasztotta a népet. A vigyázókat felküldte a Les-hegy tetejére, hogy onnan figyeljék, adnak-e jelt az udvarhelyi Budavárról.

Az asszonyokat meg a gyerekeket a Les-hegy derekán levő felső sziklabarlangba indította, mert a veszedelemben mindig odahúzódott a község népe.

A tatárra sokat várni nem kellett, mert egyszerre futva jöttek a vigyázók: – Emberek, jó a tatár! Akkor a bíró vezetésével a férfiak bevonultak az alsó barlangba, onnan jó kilövés esett, harcba lehetett szállni az ellenséggel. A tatárok pedig nagy kiáltozással, ostorpattogással bevégtattak a községbe. Keresték a magyarokat a házakban, keresték a templomban is, végre nyomra kaptak, és levágtattak a Les-hegy aljába. Onnan meglátták a két barlangot, leugráltak a lóról és kezdtek felkapaszkodni a sziklán. Akkor a bíró uram intett a legényeknek, negyedmagával odaállott a barlang szájába, és kezdte nyilazni a tatárokat. Hiszen nyilazhatta, mert annyian voltak, hogy kevés kárt tehettek bennük. Amikor a bíró látta, hogy így nem sokra megy, célba vette a híres nagy orrú kánt, aki lóhátról irányította a tatárokat. Olyan jól megcélozta, hogy egy nyíllövessel szíven találta: a kán holtan fordult le a lováról. Ettől úgy megrémültek a tatárok, hogy vezérük nélkül maradván visszavonultak.

TATÁRKALÁCS

Amikor megtámadták a kutyafejűek a várost, a nép a közeli hegyekbe futott. A tatárok körbevették a hegyet, és mivel elfoglalni nem bírták, elhatározták, hogy kiéheztetik a népet. Teltek-múltak a hetek, már csak nagyon kevés élelmük maradt az embereknek, és már azon gondolkodtak, hogy feladják magukat, lesz, ami lesz. Ekkor a város bírása, Márton bíró a következőket mondta: – No feleség, még egyet próbálunk. Éhen meghalni szégyen, fegyverrel megyünk a tatárra, aztán hogy lesz, úgy lesz.

– Nem úgy lesz az, édes uram – mondta az asszony. – Gondoltam valamit, s azzal elkergetem én a tatárt. Azzal az asszony szalmából fonatott egy nagy kalácsot, ami olyan volt, mint egy kályhakürtő, azért is kürtőskalácsnak hívják a Székelyföldön. A szalmakalácsot egy póznára erősítették, és a barlang nyílásán kidugták. Azt kiáltotta a bíróné a tatároknak: – Lám, mi jól élünk, ti meg odalent éheztetek!

Azt mondta erre a tatár vezér: – Menjünk innen, mert ezeknek még annyi ennivalójuk van, hogy még kalácsra is telik. Hamarabb fogunk mi az éhségtől felfordulni, mint ezek. Nagyon megdühödtek, a falut feldúlták, felégették, és nagy haraggal elvágattak onnan.

A székelyek pedig visszatértek, és a falujukat egy kicsivel lejjebb újra felépítették.

DÉVAVÁNYAI MONDA

A tatárok idejében a vidék sokkal nádasabb volt, mint ma. A nép lápot kötözött össze a nádból, s erre kunyhókat fabrikált, hogy majd ide húzódnak a tatárok elől. A láphoz csak egy rónán keresztül lehetett bejutni: de ide meg cölöpöket vertek s a cölöpökhöz kaszákat kötöztek úgy, hogy a tatárok sehogy se tudtak a láphoz jutni, mert a lovakat a kaszák mind dögre vágták. Néhány napig aztán egy tatárt sem láttak a tó körül. Már azt hitték, hogy elmentek a kutyafejűek. De azért mégsem mertek kimenni, csak akkor indult útnak egynehány, amikor a Dosztahalomról valami emberek azt kiabálták oda, hogy:

Sári, Mári ne féljetek,
Pista, Jani ide gyertek!
Elmentek már a tatárok!

...

Gyertek haza magyarok,
Elmentek a tatárok!
Süsetek húst, kalácsot,
Csapjatok vigasságot!

De alig értek a mezőre, megrohanták őket a tatárok, mert hát azok kiabáltak ott magyar gúnyába öltözködve, és mind összeöldösték őket.

Lengyel Dénes: Régi magyar mondák